

У спеціалізовану вчену раду Д 26.459.01
в Інституті інформаційних технологій
і засобів навчання Національної академії
педагогічних наук України

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,
член-кореспондента НАПН України **Морзе Наталії Вікторівни**
на дисертацію **Колос Катерини Ростиславівни**
«Теоретико-методичні засади проектування і використання
комп'ютерно орієнтованого навчального середовища
закладу післядипломної педагогічної освіти»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі
спеціальності 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті

1. Актуальність теми дослідження

Актуальність дослідження зумовлена тим, що сьогодення, яке характеризується інтенсивними і глобальними змінами в усіх сферах життєдіяльності інформаційного суспільства, потребує від існуючої системи освіти підготовки компетентних фахівців, здатних ефективно реалізовувати реформи у своїй професійній галузі, які володіють навичками 21 століття та здібні самостійно навчатися впродовж життя, в тому числі використовуючи сучасні інформаційно-комунікаційні технології.

Особлива роль у цьому відводиться післядипломній педагогічній освіті, яка при виявленні та врахуванні нових перспективних освітніх тенденцій у здійсненні підвищення кваліфікації педагогічних працівників, на основі формальних, неформальних та інформальних інституцій та форм підвищення кваліфікацій – здатна швидко позитивно впливати на розвиток дошкільної, загальноосвітньої, позашкільної та вищої системи освіти.

Системне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі й управлінні навчальними закладами та системою освіти має стати інструментом забезпечення успіху впровадження концептуальних засад реформування середньої освіти «Нова українська школа». Запровадження ІКТ в освітній галузі, зокрема в післядипломній педагогічній освіті, має перейти від одноразових проектів у системний процес – формування і розвитку

комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти (КОНС ЗППО), який охоплює усі види діяльності, що дозволяє суттєво розширити можливості педагогів, оптимізувати управлінські процеси в закладах післядипломної педагогічної освіти, що у свою чергу позитивно впливатиме на формування та розвиток не лише предметних компетентностей слухачів курсів підвищення кваліфікації, а й такої важливої наразі для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції соціальної інклюзії та раціонального виконання своїх безпосередніх професійних обов'язків і забезпечення життєвого успіху особистості в інформаційному суспільстві – ІК-компетентності педагога.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація містить результати наукових досліджень автора, які були отримані у процесі науково-дослідних робіт, що виконувалися в Інституті інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України: «Система психолого-педагогічних вимог до засобів інформаційно-комунікаційних технологій навчального призначення» (ДР № 0112U000281, 2012–2014 рр.), «Система інформаційно-аналітичної підтримки педагогічних досліджень на основі електронних систем відкритого доступу» (ДР № 0115U002234, 2015–2017 рр.), одним із виконавців яких є дисертантка.

3. Основні наукові положення дисертації, їх новизна, достовірність та обґрунтованість

Усвідомлення дисертанткою обраної проблеми дозволило коректно визначити мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження.

Для досягнення поставленої мети К. Р. Колос вирішено низку завдань, що дозволило отримати теоретично і практично значущі результати дослідження.

У *першому розділі* дисертанткою виокремлено основні характеристики та методологічні підходи до формування комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти, виділено особливості й тенденції у використанні комп'ютерно орієнтованих засобів навчання в післядипломній педагогічній освіті України та зарубіжних країн, визначено

базове поняття дослідження – «комп'ютерно орієнтоване навчальне середовище закладу післядипломної педагогічної освіти» як керований, штучно та цілеспрямовано побудований простір, у якому розгортається навчально-пізнавальний процес із використанням інформаційно-комунікаційних технологій і створені необхідні та достатні умови для його учасників щодо ефективного здійснення підвищення кваліфікації педагогічних працівників; удосконалено змістове наповнення ІК-підготовки учасників навчально-пізнавального процесу підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

У *другому розділі* автором теоретично обґрунтовано прогностичні аспекти проектування комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти: загальну методику дослідження проблеми, процедуру проектування КОНС ЗППО, дидактичні вимоги до комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти, педагогічні моделі інтеграції КОНС ЗППО у навчальний процес курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників, розроблено факторно-критеріальну модель оцінювання ефективності використання такого середовища.

У *третьому розділі* дисертанткою реалізовано проектування комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти через моделювання зазначеного середовища, а також здійснення типології та виявлення характеристик взаємозв'язків компонентів КОНС ЗППО.

Так, моделювання комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти реалізовано через побудову системи моделей зазначеного середовища: моделі добору компонентів, що відображає процес і критерії добору компонентів КОНС ЗППО; структурно-функційну та процедурну моделі.

У *четвертому розділі* дисертанткою описано методичну систему використання комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти в процесі підвищення кваліфікації

педагогічних працівників, що враховує цільовий, змістовий і технологічний компоненти.

Автором виокремлено комп'ютерно орієнтовані засоби і на прикладах показано їх застосування для здійснення планування й реалізації індивідуальних траєкторій підвищення кваліфікації слухачів на всіх рівнях на основі комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти, а саме на рівні курсової підготовки (перепідготовки), навчального плану, тематичного модуля, навчального заняття.

У *п'ятому розділі* описано організацію, програму та технологічну карту експериментального дослідження «Теоретико-методичні засади проектування і використання комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти», упровадження методики використання КОНС ЗППО у процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників; а також проаналізовано результати аналітико-синтетичного (констатувального) й експериментально-узагальнюючого (формульовального) етапів зазначеного педагогічного експерименту.

Основні положення дослідження упроваджені в педагогічну практику закладів післядипломної педагогічної освіти, що підтверджує ефективність запропонованої методичної системи використання комп'ютерно орієнтованого навчального середовища у процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Основні наукові положення, сформульовані у дисертації, доведено теоретично та підтверджено експериментально. Вірогідність та об'єктивність наукових результатів і висновків дослідження забезпечується теоретично-методологічною обґрунтованістю його основних положень, використанням сучасних підходів і методів дослідження, адекватних його предмету, об'єкту, меті та завданням, базисом на сучасних досягненнях вітчизняної та зарубіжної педагогічної науки щодо доцільності використання ІКТ, системним аналізом широкої джерельної бази, репрезентативністю, поєднанням вибірки та

кількісного аналізу здобутих експериментальних даних, їхнім опрацюванням за допомогою методів математичної статистики.

4. Повнота відображення результатів дослідження в опублікованих працях і авторефераті

Автореферат дисертації за змістом і оформленням відповідає вимогам ДАК МОН України. Зміст автореферату повністю відображає основні положення дисертації.

Результати дослідження викладено в 44 друкованих працях (20 статей у виданнях, уключених до міжнародних наукометричних баз), із них – 1 одноосібна монографія; 20 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті в зарубіжних виданнях, 18 статей і тез в інших наукових виданнях; 1 навчальна й 1 робоча програми, 1 практичний посібник. Загальний обсяг авторського доробку – 69,37 д. а.

5. Значення для науки і практики, можливі конкретні шляхи використання результатів дослідження

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в роботі *вперше* в українській педагогіці узагальнено, систематизовано та розкрито основні характеристики КОНС ЗППО, теоретично обґрунтовано та розроблено процедуру проектування комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти, дидактичні вимоги до КОНС ЗППО, систему моделей комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти (модель процесу добору компонентів КОНС ЗППО, структурно-функційну і процедурну моделі КОНС ЗППО), факторно-критеріальну модель оцінювання ефективності комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти, педагогічні моделі інтеграції КОНС ЗППО в навчальний процес курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників, типологію компонентного складу КОНС ЗППО, розроблено методичну систему використання комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти, визначено особливості

та тенденції у використанні комп'ютерно орієнтованих засобів навчання в післядипломній педагогічній освіті України та зарубіжних країн; *уведено до наукового обігу поняття* «комп'ютерно орієнтоване навчальне середовище закладу післядипломної педагогічної освіти» як керований, штучно та цілеспрямовано побудований простір, у якому розгортається навчально-пізнавальний процес із використанням інформаційно-комунікаційних технологій і створені необхідні та достатні умови для його учасників щодо ефективного здійснення підвищення кваліфікації педагогічних працівників; *удосконалено* змістове наповнення ІК-підготовки учасників навчально-пізнавального процесу курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників та *уточнено поняття* «педагогічні моделі інтеграції комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти в систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників» як структурно упорядкована сукупність взаємозалежних і взаємодоповнювальних компонентів КОНС ЗППО та курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що відтворюють цілі й завдання системи післядипломної педагогічної освіти, «ефективність комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти» як оціночна категорія використання КОНС ЗППО, визначена рівнем реалізації своїх завдань (цілей), підпорядкованих основній меті системи післядипломної педагогічної освіти, й обумовлена ключовими характеристиками як окремих структурних компонентів, так і КОНС ЗППО в цілому, «структурно-функційна модель комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти» як системний засіб цілісного (системного) опису дієвості цього середовища, що відображає послідовність реалізації функцій об'єктами й суб'єктами КОНС ЗППО, а також взаємозв'язки між ними, обумовлені метою комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти і призначені для розв'язку поставлених у межах КОНС ЗППО завдань, досягнення бажаного результату.

Практичне значення дисертації полягає в тому, що:

– розроблено і впроваджено методика використання комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти в процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

– складено навчально-методичний комплекс із урахуванням особливостей організації підвищення кваліфікації педагогічних працівників та інтеграції комп'ютерно орієнтованих засобів навчання в навчально-пізнавальний процес закладу післядипломної педагогічної освіти, що включає дистанційний курс (<http://elearning.easygenerator.com/3c3590cc-4d9b-422d-9584-70120e39b283/>) і практичний посібник «Google Sites (Сайти) як засіб узагальнення професійного досвіду педагогічного працівника», навчальну та робочу програми спецкурсу «Використання ІКТ у професійній діяльності академічного та адміністративного персоналу закладу післядипломної педагогічної освіти»;

– створено та модерновано web-сайти: «Інформаційно-комунікаційні технології в Житомирському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти» (<https://sites.google.com/site/iktvzoippo/home>), «Методика навчання учнів основам HTML» (<https://sites.google.com/site/osnovihtml/home>), «Методичний міст Житомирщини» (<https://sites.google.com/site/metodicnijmist/>), «Учителі Житомирщини» (<https://sites.google.com/site/ucitelizitomirsini/>), «Учитель року – 2015» Житомирська область» (<https://sites.google.com/site/vcitelroku2015/>), «Учитель року – 2016» Житомирська область» (<https://sites.google.com/site/ucitelroku2016/>), «Учитель року – 2017» Житомирська область» (<https://sites.google.com/site/ucitelroku2017/>), – і педагогічна спільнота «ІКТ у професійній діяльності педагогів» (<https://plus.google.com/u/0/communities/118342869313967115201>).

Матеріали дослідження можуть бути використані у навчальному процесі закладів різних рівнів освіти для формування комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу, удосконалення організації та безпосереднього здійснення підвищення кваліфікації педагогічних працівників, розширення доступу до якісних електронних освітніх ресурсів, удосконалення добору

компонентів КОНС ЗППО та використання їх учасниками цього середовища в своїй професійній діяльності.

6. Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи:

1) авторська структурно-функційна модель комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти досить деталізована і громіздка, тому її варто було б спростити чи розділити на декілька рисунків, на яких подати функції окремих підрозділів досліджуваного середовища;

2) робота значно би виграла, якщо би автор доповнила розроблену модель комп'ютерно орієнтованого навчального середовища умовами, технологіями та методами використання неформальної та інформальної освіти, продемонструвала б шляхи використання в системі підвищення кваліфікації, наприклад, масових відкритих он-лайн курсів та спеціально розроблених корпорацією Майкрософт для системи освіти курсів з питань ефективного використання ІКТ у навчальному процесі освітніх установ та формування навичок 21 століття;

3) викликають запитання використання автором деяких термінів: зокрема, терміну ІКТ-компетентність, в той час як в європейському освітньо-науковому просторі користуються терміном ІК-компетентність. Крім того, відповідно до «Закону України про вищу освіта» доцільно вживати термін «освітній процес» замість навчально-пізнавального процесу, «освітня програма» замість «навчальної програми» тощо.

4) у п. 2.5 дисертації одним із факторів ефективності комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти виділено ІК-компетентність академічного персоналу, натомість дисертанткою розроблено освітні програми спецкурсу «Використання ІКТ у професійній діяльності академічного та адміністративного персоналу закладу післядипломної педагогічної освіти», якими передбачається навчання відповідних категорій працівників закладу післядипломної педагогічної освіти; оскільки адміністративні працівники в межах виконання своєї професійної

діяльності суміщають управлінську діяльність з науково-педагогічною чи педагогічною, той цей фактор краще було б назвати ІК-компетентність академічного й адміністративного персоналу;

5) робота значно би виграла, як би дисертантка описала вимоги до ІК-компетентності академічного персоналу та слухачів курсів підвищення кваліфікації та визначила показники вимірювання їх сформованості після використання розробленого комп'ютерно орієнтованого навчального середовища (хоча в дисертації автор посилається на виділені в наказі № 665 МОН від 01 червня 2013 року на поняття інформаційної компетентності, але називає їх ІКТ-компетентностями – с. 232);

б) незрозуміло, чому розроблена дисертантом система проектування (рис. 2.1) – подається як лінійна, хоча проектування таких систем має бути циклічним процесом та передбачати після етапу моніторингу його стану внесення відповідних змін до системи;

7) для покращення розуміння запропонованої методики варто було б у роботі ширше розкрити тему використання електронного документообігу в управлінні закладом післядипломної педагогічної освіти, спираючись на коректне системне розуміння поняття електронного документообігу;

8) робота значно би виграла, якщо би автор доповнила розроблену методичну систему використання комп'ютерно орієнтованого навчального середовища сучасними педагогічними технологіями та методами, застосування яких на практиці демонстрували б академічному персоналу та слухачам курсів підвищення кваліфікації переваги їх використання в освітньому процесі.

7. Загальна оцінка дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Колос Катерини Ростиславівни є самостійно виконаною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій на основі здійсненого автором дослідження проектування і формування комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти отримано нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності

вирішують конкретне наукове завдання розробки методичної системи використання КОНС ЗППО.

Усе вищезазначене дозволяє стверджувати, що дисертаційна робота К. Р. Колос є має достатньо високий рівень наукової новизни, теоретичного і практичного значення, відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 і 14 «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
проректор з інформатизації навчально-
наукової та управлінської діяльності
Київського університету імені Бориса Грінченка

Н. В. Морзе

10 квітня 2017 р.

Морзе Н. В.
(підпис)
10.04.2017р.